

Research Article

 DOI: 10.22124/jol.2023.25133.2396

University of Guilan

Iranian association of penal law

Criminal law Research
A Biannual Jornal

Vol . 14, No.2, Fall 2023& Winter 2024(Serial 28)

The Effect of Anti-Money Laundering Law on the Origin of Crime Detection and Preventing Economic Crimes in Iran

1. Abdollah Mahmoodi,

Assistant Professor, Department of Management and Banking, Faculty of Literature and Humanities Science, Islamic Azad University Mahabad Branch, Mahabad, Iran.
(Corresponding Author: mahmoodi_a2000@yahoo.com)

2. Ahmad Ahmadi

Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Literature and Humanities Science, Islamic Azad University Mahabad Branch, Mahabad, Iran.

3. Arezou Alipour

Senior Expert, Department of Law, Faculty of Literature and Humanities Science, Islamic Azad University Mahabad Branch, Mahabad, Iran.

Submit Date: 2023/08/03

Accept Date: 2024/01/07

Abstract:

This study aims to analyze the impact of the implementation of the anti-money laundering law on the detection of the origin crime and the prevention of economic crimes. The statistical population was determined by tax, banking, and justice experts, among whom 54 people were selected in a targeted way. Data was collected using a researcher-made questionnaire and its reliability and validity were confirmed. The research hypotheses were tested using the structural equation modeling approach. The results show that the implementation of the anti-money laundering law by the banking and tax systems did not have a significant effect on the detection of the origin crime and the prevention of economic crimes. Also, the impact of the independent variable directly and through the mediator variable is not significant, and the model lacks predictive power. It seems that the reasons for the failure of the implementation of the anti-money laundering law are the existence of jurisprudential and legal contradictions in the existing law, precedence of proving the origin of crime before proving the crime of money laundering, the lack of coordination of institutions, technical problems in the tax and banking system, and the lack of cooperation with the judicial system.

Key Words: *Money Loundering, Origin Crime, Economic Crime, Banking System, Law*

1. Introduction

In Iran's Islamic Punishment Law (I.P.L) economic crime is mentioned with its cases and avoided its general definition, but if only these cases are considered as economic crimes, their volume and number are very large and increasing. Money laundering is known as an economic crime and regarding it, the Anti-Money Laundering Law (A. M. L. L) has been put on the agenda of the Central Bank of Iran. Money laundering is a crime that originated from other economic crimes. Since all economic crimes are financial and their results will be seen in people's bank accounts, or the transfer of assets, a tax organization is on the path of these transfers, it seems that A.M.L.L through these two institutions, can affect the reduction of economic crimes.

In today's world, to eliminate or slow down the speed of economic criminal activities, various governmental, public and sometimes private institutions have joined hands with the help of technological advances to protect the property of the people and the government, as well as obtaining the legal share of the government from the economic activities and at the same time to prevent economic crimes, they have provided effective and practical solutions and in addition to implementing them, they have been successful in preventing these crimes. One of these solutions is A. M. L. L and its operationalization in the banking and tax systems of such countries.

One of the ways to discover the crime is the quality of A. M. L. L and its systematic implementation. Through money laundering, the proceeds of criminal activities enter the economic system, and related organizations must prevent this process. Meanwhile, the judiciary, the banking system, and the tax organization play the main role in monitoring income and money.

- A) How the implementation of A. M. L. L. affects the prevention and spread of economic crime.
- b) How the implementation of A. Does M. L. L. affect the discovery of crimes?
- c) Is it possible to discover the origin of crime through the implementation of the A. M. L. L and does it affect the prevention and spread of economic crime in Iran?

2. Methodology

The current research method is a descriptive, qualitative, and applied survey. The statistical population includes judicial experts including judges of criminal branches and lawyers, banking, and tax experts. Also, the structural equation modeling approach was used to test the research hypotheses.

3. Results and Discussion

Implementation of A. M. L. L. through the tax and banking system, has not had any effect on the prevention of economic crimes, either directly or through the discovery of the origin crime (intermediary). Also, the influence coefficient (f^2) shows that the independent variables do not directly affect the dependent variable. The Sobel coefficient also shows that the influence of the independent variable on the dependent variable through the intermediary variable is not significant. The size of the Stone-Jesser statistic (Q^2) in both models shows that, considering that, the implementation of A. M. L. L. through the banking and tax system, does not affect discovering the origin of crime and prevention of economic crimes, it does not have the power of prediction. To evaluate the goodness of fit of the aforementioned model, the value of the SRMR index and NFI index are equal to 0.14 and 0.39, respectively, which the first model lacks and the second has a goodness of fit and predictability.

4. Conclusions

Based on what was mentioned in the theoretical foundations and previous studies, it was predicted that the implementation of A. M. L. L., cause to discover the origin of crime and therefore prevent the commission and spread of economic crimes. But, not only these crimes have not decreased, their number and even their severity are increasing every day. The research results showed that the implementation of A. M. L. L. has not had a significant impact on the prevention of criminal economic activities. Some empirical studies that have reached a similar conclusion have referred to this issue as the contradiction between jurisprudence and the law in this matter, which means that the bank and the tax administration do not have the right to interfere in people's financial affairs based on the principle of innocence and they cannot ask the customers and taxpayers "Where did you get it (money) from?", and customers can open a bank account and make savings and withdrawals without restrictions.

Some researchers believe that if the banking system takes the approach of absolute independence of the origin crime from money laundering, and if the bank system has the right to ask, "Where did you get it from?" the customer, money laundering will be identifiable. It seems that subjecting money laundering to the primary or origin crime and considering it as a secondary crime has caused this lack of success in the implementation of the A. M. L. L.

In other words, the crime of money laundering cannot be proven until the origin crime is proven, so contrary to the prediction of the researcher and the mentioned theory, by identifying the origin crime, the crime of money laundering is identified, as the result of the hypotheses test showed, the implementation of the law by the banking system in this regard has not been successful.

Considering the answers to the questions in the questionnaire shows that the banking and tax systems have not cooperated to help discover the origin of crime or prevent economic crimes, and they are facing legal obstacles (Abdolahi, 2019). It seems that one of the reasons for the failure of A. M. L. L. is the presence of heavy punishments with uncertainty and broken implementation, which was pointed out by Gharamani and Saibani (2017).

5. Selection of References

- Abdollahi, Hosein. (2021). Tax Assessment Based on Banking Transactions in the Iranian Legal System. *Journal of Tax Research*, 28(48), 61-82. doi:10.52547/taxjournal.28.48.61. Persian
- Abolhasani Hastiani, Asghar, & Daniali, Ghorban. (2018). Developing a Strategic Model for Money Laundering Prevention in the Banking System of Iran. (Case study: Bank Saderat Iran). *Quarterly Journal of Public Organizations Management*, 6(4), 11-24. Persian
doi:10.30473/ipom.2018.5030
- Ahmadi Jouibary, Mehdi. (2016). The crime of money laundering and the explanation of its prevalence and spread in societies. *Studies of Political Science, Law, and Jurisprudence*, 2(2), 57 - 68. Persian
- Ali, Mahrus and et all. (2021). Corruption, asset origin and the criminal case of money laundering in Indonesian law. *Journal of Money Laundering Control*. Persian
- Aluko, Ayodeji, & Bagheri, Mahmood. (2012). The impact of money laundering on economic and financial stability and political development in developing countries. *Journal of Money Laundering Control*, 15(4), 442-457. doi:10.1108/13685201211266024

Citation:

Mahmoodi, A& Ahmadi, A & Alipour, A (2023&2024), "The Effect of Anti-Money Laundering Law on the Origin Crime Detection and Preventing Economic Crimes in Iran", *Criminal Law Research*, 14(28), pp. 119-132. DOI: 10.22124/jol.2023.25133.2396

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

انجمن ایرانی حقوق جزا

صفحات مقاله: ۱۱۹-۱۳۲

نشریه علمی

پژوهشنامه حقوق کیفری

سال چهاردهم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۴۰۲، پیاپی ۲۸

دانشگاه گیلان

مقاله پژوهشی

تأثیر قانون مبارزه با پول‌شویی بر کشف جرم منشأ و پیشگیری از فعالیتهای اقتصادی مجرمانه در ایران

۱- عبدالله محمودی*

استادیار گروه مدیریت و بانکداری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد، مهاباد، ایران.

✉ mahmoodi_a2000@yahoo.com

۲- احمد احمدی

استادیار گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد، مهاباد، ایران.

۳. آرزو علی پور

کارشناس ارشد گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مهاباد، مهاباد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۵/۱۲

چکیده:

هدف این مطالعه تحلیل تأثیر اجرای قانون مبارزه با پول‌شویی (ق.م.پ) بر کشف جرم منشأ و پیشگیری از جرائم اقتصادی است. نمونه آماری تحقیق، ۵۴ نفر از کارشناسان مالیاتی، بانکی و دادگستری بودند که به روش هدفمند انتخاب، با استفاده از پرسشنامه اطلاعات گردآوری و با استفاده از مدل معادلات ساختاری فرضیه‌ها مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج نشان داد که اجرای ق.م.پ. بر کشف جرم منشأ و پیشگیری از جرائم اقتصادی در ایران تأثیر معنی‌داری ندارد. ضرایب تأثیر و سوبل نشان داد، تأثیر متغیر مستقل به‌شکل مستقیم و از طریق متغیر میانجی معنی‌دار نمی‌باشد. به نظر می‌رسد، علت عدم موفقیت اجرای ق.م.پ، وجود تناقض فقهی و حقوقی در قانون موجود، تقدم وجود جرم منشأ بر جرم پول‌شویی، مشکلات فنی در سیستم مالیاتی و بانکی و عدم همکاری با سیستم قضایی بوده باشد.

واژگان کلیدی: پول‌شویی، جرم منشأ، جرم اقتصادی، سیستم بانکی، قانون

مقدمه

در خصوص تعریف جرایم اقتصادی، قانون مجازات اسلامی (ق.م.ا.)، از تعریف کلی آن اجتناب کرده است و با موارد آن توضیح داده است (حسنی و مهرآرا، ۱۳۹۴: ص ۶۶)، که تعریف تلقی نمی‌گردد و بحث از موارد و رفتارهایی است که جنبه جزایی دارند، اما اگر همین موارد به عنوان جرم اقتصادی در نظر گرفته شوند، حجم و تعداد آنها زیاد و رو به افزایش است، چنانکه به علت کثرت آنها دادگاه ویژه جرایم اقتصادی برای رسیدگی به پرونده‌های این نوع جرایم تشکیل شده است، و پرونده‌های کلان مطرح شده در آن، شدت ماجرا را به خوبی نمایان می‌کند.

دعاگویان (۱۳۹۲، ص ۳۴) معتقد است که این جرایم ماهیت دولتی دارند، پنهان هستند و کمتر فاش می‌شوند، معمولاً شاکی خصوصی ندارند، متضرر در آنها نه فرد، بلکه جامعه است، آثار و پیامد فوری ندارند، در نزد جامعه از مذمومیت و حساسیت کمتری نسبت به سایر جرایم برخوردارند، مرتکبان آنها افرادی به ظاهر متشخص و دارای جایگاه اجتماعی هستند و از حمایت افراد ذی‌نفوذ و صاحب قدرت و حاکمیت برخوردارند، جرمی سازمان یافته، بین‌المللی و فراملی هستند، و معمولاً در بستر بنگاه اقتصادی، مؤسسه، شرکت یا یک سازمان رخ می‌دهند. از نظر عرفی و اجتماعی نیز، موارد جرایم اقتصادی، دامنه وسیعی از فعالیت‌های مجرمانه را شامل می‌شود که به علت تغییر چهره و تنوع زیاد، در شعاع پیگیری ق.م.ا. و سایر قوانین قرار نمی‌گیرند.

پول‌شویی، یک جرم اقتصادی است و در مورد آن، قانون مبارزه با پول‌شویی (ق.م.پ.) با آخرین اصلاحات در خرداد ۱۳۹۷ در دستور کار بانک مرکزی قرار گرفته است. پول‌شویی، جرم منشأ دارد که این جرم‌ها در ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲/۰۲/۱ ذکر شده‌اند. از آنجا که همه جرایم اقتصادی مالی بوده و نتایج آن در حساب‌های بانکی افراد مشاهده خواهد شد، یا اینکه در انتقال دارایی‌ها، سازمانی مالیاتی در مسیر این انتقال‌ها قرار دارد، به نظر می‌رسد، ق.م.پ. از طریق این دو نهاد بتواند بر کاهش جرایم اقتصادی تأثیر داشته باشد.

در جهان امروز، برای از بین بردن و یا کندکردن سرعت فعالیت‌های مجرمانه اقتصادی، دستگاه‌های مختلف دولتی، عمومی و بعضاً خصوصی با کمک پیشرفت‌های تکنولوژیکی دست به دست هم داده و برای محافظت از اموال مردم و دولت، همچنین اخذ سهم قانونی دولت از فعالیت‌های اقتصادی و در ضمن جلوگیری از جرم‌های اقتصادی، راهکارهای مؤثر و کاربردی ارائه داده‌اند و علاوه بر اینکه آنها را عملیاتی نموده‌اند، در جلوگیری از این جرم‌ها موفق بوده‌اند. یکی از این راهکارها، ق.م.پ. و عملیاتی کردن آن در سیستم بانکی و مالیاتی این گونه کشورها می‌باشد.

جدا از بحث فراوانی نوع جرم اقتصادی، شیوع و گستردگی جرایم اقتصادی بسیار زیاد شده است. در ایران در چند دهه گذشته فعالیت‌های مجرمانه اقتصادی، به شکل باورنکردنی گسترش یافته، اقتصاد کشور را به چالش کشیده و به مرز بحران رسانده‌اند (حطمی و دیگران، ۱۳۹۸: ۹۲). تنها در اوایل سال ۱۳۹۹ دهها پرونده سنگین در شعب مجتمع تخصصی رسیدگی به جرایم اقتصادی رسیدگی شده‌اند، که هر کدام به تنهایی می‌تواند لریزه بر تن اقتصاد نحیف و تحریمی ایران بیاندازد. این موارد، تنها نمونه‌هایی از جرایم اقتصادی در یک سال می‌باشند (شفیعی، ۱۴۰۰).

علاوه بر اهمیت حجم و تعداد موارد، کشف جرم اقتصادی نیز اهمیت زیادی دارد. گسترش این جرایم نشانه عدم موفقیت در کشف، پیشگیری و حتی مبارزه با آنها است (حطمی و دیگران، ۱۳۹۸: ۹۸). یکی از راه‌های کشف جرم، کیفیت ق.م.پ. و اجرای آن است. از طریق پول‌شویی، درآمد فعالیت‌های مجرمانه وارد سیستم اقتصادی شده و ارگان‌های مرتبط، لازم است که از این فرایند ممانعت به عمل آورند. در این میان قوه قضائیه، سیستم بانکی و سازمان مالیاتی نقش اصلی را در مانیتورینگ درآمد و پول، بازی می‌کنند. هنگامی که پول وارد سیستم بانکی می‌شود، آیا منبع آن شناسایی می‌گردد؟ آیا اداره مالیات در جریان آن قرار می‌گیرد و سهم دولت از آن پرداخت می‌شود؟ و آیا قوه قضائیه ق.م.پ. را اجرا کرده است؟ آیا سیستم بانکی و مالیاتی در پیشگیری از، و کشف جرم اقتصادی توسط قوه قضائیه، باهم تعامل داشته و در این فرایند مؤثر هستند؟ لذا سؤال تحقیق:

الف) آیا اجرای ق.م.پ. بر پیشگیری و گسترش جرم اقتصادی در ایران تأثیر دارد؟

ب) آیا اجرای ق.م.پ. بر کشف جرم منشأ در ایران تأثیر دارد؟

ج) آیا کشف جرم منشأ از طریق اجرای ق.م.پ. بر پیشگیری و گسترش جرم اقتصادی در ایران تأثیر دارد؟ در ادامه مقاله، ابتدا به مطالعاتی اشاره می‌گردد که توسط محققان قبلی در این زمینه، انجام گرفته، سپس ادبیات پژوهش و مفاهیم متغیرهای تحقیق توضیح داده خواهد شد، در قسمت روش تحقیق، به نوع تحقیق، روش گردآوری اطلاعات و روش آماری مورد استفاده، اشاره می‌گردد، در قسمت بعد نتایج تحقیق آورده خواهد شد و سرانجام خلاصه و تفسیر نتایج بخش آخر تحقیق حاضر خواهد بود.

۱. پیشینه پژوهش

هندیانی و همکاران (۱۳۹۹: ۱۷۹) اعلام می‌دارند که در ایران اقدامات اجرایی کشف جرم در حوزه‌های مؤثر بوده‌اند. آنها معتقدند که تدوین الگو در این راستا، فراهم‌کننده رویکرد چند نهادی و مدیریتی است که با بهره‌مندی از اقدامات اجرایی کنشگران مؤثر، می‌تواند از مسیر کشف جرم در مبارزه با پول‌شویی، مفید و مؤثر واقع شود. باوی و همکاران (۱۳۹۹: ۱۱) می‌نویسند که ویژگی‌هایی چون عدم انسجام مقررات، مقطعی و عوام‌گرایی و عدم توسل به مطالعات علمی از جمله آسیب‌های سیاست کیفری در مبارزه با جرایم اقتصادی می‌باشد و در راستای رفع آنها تلاش در جهت طرح و تصویب قانون جامع مبارزه با جرایم اقتصادی در مقابله با این جرایم مؤثر واقع شود. سیاست کیفری در طرح کنونی مبارزه با جرایم اقتصادی، نمی‌تواند راه حل کیفری مؤثری تلقی گردد. ذبیح‌الله‌نژاد و غلام‌نیا روشن (۱۳۹۹: ۶۳) معتقدند که برای پیشگیری از جرم پول‌شویی دو رویکرد پیشگیری اجتماعی و وضعی به‌عنوان نظریه علمی می‌توانند نقش بالقوه‌ای در کاستن جرائم حاصل از وقوع پول‌شویی، ایفا کنند.

یافته‌های حطمی و همکاران (۱۳۹۸: ۹۱) حاکی از آن است که عوامل فرهنگی، ساختار نظام اقتصادی، ضعف قوه مقننه در تدوین سیاست‌های کلان و ضعف سیاست‌های اجرایی قوه مجریه، همچنین برخورد ضعیف کیفری از یک سو و عواملی مانند تحریم از سوی دیگر موجب ایجاد بستر جرم‌زا و گسترش جرایم اقتصادی شده است. ذبیح‌الله‌نژاد (۱۳۹۷: ۸۷) می‌نویسد از آنجا که بانک‌ها هسته اصلی شبکه حفاظت از نظام مالی هستند، بنابراین کارایی یک نظام ضد پول‌شویی به میزان زیادی بستگی به کوشش بانک‌ها در مبارزه با پول‌شویی دارد. زرنشان و شجاعی نصرآبادی (۱۳۹۶: ۱۷۳) اشاره می‌کنند که جرم‌انگاری پول‌شویی، راهکاری کارآمد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته است و اگر محکومیت به این جرم منوط به اثبات جرم منشأ باشد، عملاً هدف جرم‌انگاری پول‌شویی رعایت نشده و به دستاوردی دست نیافته است. رعایت فلسفه‌ی حاکم بر جرم‌انگاری پول‌شویی تنها در گرو ایجاد استقلال این جرم از جرم منشأ می‌باشد و این امر به منزله‌ی لزوم عبور از اصل برائت در جرم‌انگاری آن است.

وفادار و بهرامی (۱۳۹۵) می‌نویسند که فرایند مبارزه با جرایم اقتصادی پیشرفتی نداشته است و وجود خلاءهای قانونی، عدم تعریف دقیق از جرایم اقتصادی، تعدد و ضعف تعامل و همکاری سازمان‌های مبارزه‌کننده، عدم طراحی ساختار مناسب، متولی و پاسخگو، از چالش‌های مبارزه با جرایم اقتصادی بوده است. شمس‌ناتری و توسلی زاده (۱۳۹۰) سه راهکار را برای پیشگیری وضعی از جرایم اقتصادی پیشنهاد می‌دهند: راهکار تقنینی، متضمن قانون‌گذاری ابتدایی و تکمیلی؛ اجرایی، متضمن نظارت مستمر و پیوسته در ادارات دولتی و نهادهای بخش خصوصی؛ و اخلاقی که بر تزریق گزاره‌های وجدانی و قواعد اخلاقی در همه بخش‌های اقتصادی تأکید دارد. شفیعی و صبوری دیلمی (۱۳۸۸) اعلام می‌دارند که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مالیات‌گریزی و پول‌شویی با هم وجود دارند. از این رو اصلاح سیستم مالیاتی از مهم‌ترین راهکارهای مبارزه با پول‌شویی می‌باشد.

۲. ادبیات پژوهش

برای نخستین بار جرم اقتصادی در ایران در مراکز دانشگاهی توسط نجفی ابرندآبادی در سال ۱۳۸۴ مطرح شد، و جرم اقتصادی به عنوان موضوع درس جرم شناسی انتخاب و جزوه ای برای آن تهیه شد، اما سابقه این مفهوم در غرب به سال ۱۹۰۵ برمی گردد و در ۱۹۴۰، ساترلند جرایم یقه سفیدی را مطرح نمود که اشاره داشت به اینکه افراد توانمند، صاحب قدرت و صاحب ثروت نیز، مرتکب جرایمی می شوند (ابراهیمی و صادق نژاد نایینی، ۱۳۹۲: ۱۴۸). از مصادیق جرایم اقتصادی می توان به قاچاق کالا و ارز، پول شویی، احتکار، ربا و رباخواری، رشا و ارتشاء، اختلال در نظام پولی و ارزی کشور، اختلال در امر توزیع مایحتاج عمومی، و تقریباً ۳۷ مورد بسیار شایع و مشخص اشاره کرد (مقیمی، ۱۳۹۶: صص ۷۳-۷۵).

امروزه کشورهای زیادی درگیر فساد و جرایم اقتصادی در بخش دولتی و خصوصی هستند و از نظر شاخص درک فساد (CPI²) که سالیانه توسط سازمان بین المللی شفافیت ارائه می گردد و نشانه ای از میزان فساد در بخش دولتی و لذا وجود جرایم اقتصادی می باشد، کشورهایی همچون عراق، افغانستان، ایران (رتبه ۱۴۹ فاسدترین از بین ۱۸۰ کشور جهان)، و سوریه در صدر کشورهای فاسد قرار دارند^۳. نگاهی به سایت مجتمع تخصصی ویژه رسیدگی به جرایم اقتصادی^۴، نشان می دهد که پرونده هایی با مبالغ بسیار زیاد از اینگونه جرایم در حال رسیدگی هستند، یا آرای آنها صادر شده است. در ادامه مفاهیم متغیرهای تحقیق و ارتباط آنها باهم در قانون و فرایند عملیاتی کردن ق.م.پ. توضیح داده خواهد شد:

۲.۱. پول شویی

ناظر بر فرایندی که در آن عواید غیرقانونی حاصل از اقدامات اقتصادی مجرمانه در چرخه ای از فعالیت ها، با گذر از مراحل، شسته و به پول قانونی و تمیز و رمزراز (خلیلی پاچی و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۸۶) تبدیل می شوند. به طور کلی منبع وجوهی که به صورت غیرقانونی و مجرمانه به دست آمده و از طریق رشته ای از نقل و انتقالات و مراودات و معاملات به نوعی پنهان می شود، که به صورت درآمد قانونی خود را نشان داده و به فعالیت ها و مسیرهای قانونی وارد می شود (عزیزی امیری و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۱۶). منشأ پول شویی در ایران مواردی همچون مواد مخدر، قاچاق کالا، اخاذی، ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری، سرقت، آدم ربایی، قتل و جنایت، ربا و فحشا هستند که به پول شویی جرم ثانویه و به این جرم های به وجود آورنده منابع مالی برای آن، جرم منشأ گفته می شود.

در ایران وزارت اقتصاد و امور دارایی، پول شویی را مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک و مشروع، به گونه ای که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا دشوار گردد، تعریف کرده است. توضیح ظاهراً قانونی برای نجات مجرمان از دست مراکز قضائی، بازرسان مالیاتی و قانونی است. طی آن توجه بازرسان تحقیق و ضابطان قضایی از مرتکبان اصلی منحرف می شود و مجرمان از طریق آن جنایت کرده و به جنایت خود ادامه می دهند و راهی برای پرکردن فاصله و اتصال دنیای مجرمین و سایر افراد است. همچنین سازمان بین المللی پلیس کبفری، هر نوع اقدام برای مخفی کردن یا تغییر هویت عواید نامشروع را، طوری که وانمود شود این عواید از منابع و فعالیت های قانونی سرچشمه گرفته است، پول شویی تعریف کرده است (شورای عالی مبارزه با پول شویی، جزوه عمومی سطح ۱: صص ۴ و ۵، تلخیص). در ایران طبق ماده ۲ ق.م.پ. مصوب ۱۳۸۶ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن، پول شویی عبارت است از:

الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت های غیرقانونی با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

1. www.lawtest.ir

2. Corruption Perception Index

3. <https://tp4.ir/696/> (تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۴/۲۹ ساعت ۸:۳۵)

4. <https://eghtesadi.eadl.ir/> (مورخ ۱۴۰۱/۴/۲۹ ساعت ۸:۴۲)

ب) تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج) اخفا، پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی، یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد (ق.م.پ.).

۲.۲. جرم منشأ

اگرچه پول شویی خود جرم است و غیر قانونی، اما منشأ آن عمل یا رفتاری غیر قانونی و غیر شرعی، و مجرمانه است (جرم منشأ)، به همین دلیل، درآمد و پول حاصل از این رفتارهای مجرمانه، کثیف و آلوده تلقی شده و غیر قانونی است و انجام عمل و رفتار برای تمییز کردن، پالودن و تطهیر آن نیز، رفتاری مجرمانه تلقی می‌گردد. با این وصف، پول شویی عملاً در عرض سایر جرایم اقتصادی قرار دارد (جرم اولیه) و در ضمن در طول آنها نیز می‌باشد، به این صورت که رفتار پول شویی، همچون کلاهبرداری، سرقت، اختلاس، ارتشا و رشوه، رباخواری، رانت خواری، اخاذی، پورسانت گیری و غیره، جرم تلقی می‌شود و از طرف دیگر منافع مالی حاصل از این جرایم، که پول کثیف نام دارد، در یک سری عملیات به دارایی یا پول تمییز، غیر قابل ردیابی، نامرئی و همسان سایر دارایی‌هایی سایر مردم، تبدیل می‌شود (جرم ثانویه)، لذا به خودی خود، جرم است، و همچنین از جرم دیگری نشأت گرفته است.

ق.م.پ. با آخرین اصلاحات تا تاریخ مهر ۱۳۹۷، در ذیل ماده ۱، بند الف، جرم منشأ را به این صورت تعریف کرده است: «هر رفتاری است که مطابق ماده ۲ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ جرم محسوب می‌شود»، از منظر این قانون، تخلفات مذکور در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با اصلاحات بعدی، جرم محسوب می‌شوند.

در پاسخ به این سؤال که آیا پول شویی، مستقل از جرم منشأ، جرم می‌باشد، می‌توان گفت که به علت اثرات منفی پول شویی بر اقتصاد خود پدیده پول شویی، جرم محسوب می‌شود. البته ایده جرم‌انگاری این عمل به عنوان جرم ثانویه، عدم توفیق نظام قضایی در مبارزه با جرم‌های منشأ بوده است، لذا با جرم تلقی کردن پول شویی، به جای اینکه جرمی کشف و ضیط شود، بعداً برای کشف جرم منشأ اقدام می‌نماید، یعنی از آخر به اول آمدن می‌باشد (زرنشان و شجاعی، ۱۳۹۶: ۱۷۷). قوه قضاییه با پیگیری جریانات مالی ناشی از عواید مجرمانه، پول شویی را موضوع جرم انگاری قرار داده است، لذا پول شویی در دسته‌ی جرایم ثانویه قرار می‌گیرد، جرایمی که به تبع جرم اولیه، جرم‌انگاری شده و هدف از جرم‌انگاری آن، پیشگیری از ارتکاب جرم اولیه است (همان).

با این توضیح که پول شویی خود جرم است و به عنوان جرم ثانویه تلقی می‌گردد، اما در نگاه و برخورد اولیه همچون یک عمل مجرمانه قابل مشاهده نیست و به تبع منشأ می‌توان آن را جرم تلقی کرد، شناسایی و برخورد با آن مشکل و بسیار فنی می‌باشد، به‌ویژه که اصل برائت، این قضیه را برای مکان‌ها و موقعیت‌هایی که پول در آنها جریان دارد، توجیه می‌کند، که مشاهده کننده، فرض را بر آن قرار می‌دهد که پول مورد نظر از منشأ درست به وجود آمده است و تصور اینکه منشأ آن، جرم باشد، خطاست. همچنانکه توضیح داده شد، علت جرم انگاری پول شویی، مقابله و جلوگیری از جرایم اولیه است. و برای اثبات جرم پول شویی، لازم است که جرم اولیه اثبات شود. برای بررسی رابطه و پیوستگی جرم پول شویی با جرم منشأ، رویکرد حقوق کیفری به سه شکل قابل تصور است:

نخست: وابستگی مطلق که در آن احراز جرم پول شویی منوط به اثبات جرم منشأ بوده و همواره در کنار حکمی در خصوص جرم پول شویی حکمی برای جرم منشأ نیز وجود دارد، که ق.م.پ. از این رویه استفاده کرده است.

دوم: استقلال نسبی پول شویی از جرم منشأ، به این معنی که هرچند که احراز جرم پول شویی در گرو اثبات جرم منشأ است، نیازی به شناسایی دقیق اینکه پول شویی حاصل عملیات مجرمانه بوده، نیست و کافی است، این ظن قوی به وجود بیاید که موضوع پول شویی، حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است. این موضوع در اصلاح ق.م.پ. در نظر گرفته شده است.

سوم: در این حالت استقلال مطلق بین پول شویی و جرم منشأ در نظر گرفته می‌شود و صدور حکم جرم پول شویی وابسته و نیازمند صدور حکم برای جرم منشأ نیست که جرم انگاری پول شویی براساس این ایده بنا شده است، زیرا اگر بنا باشد که شناسایی جرم

پول شویی منوط به اثبات جرم منشأ گردد، پیشگیری از وقوع این جرایم از طریق پول شویی میسر نخواهد شد. قابل درک است که استقلال مطلق جرم منشأ از پرسش کلیشه‌ای «از کجا آورده‌ای؟» در تناقض با اصل برائت است که در آن فرض می‌شود که هر مالی از راه مشروع به دست می‌آید، مگر خلاف آن ثابت شود و لذا افراد ملزم به پاسخ به این سؤال نیستند و در سایه آن، مال باید مشروع فرض شود. در این روش (سوم) در صورت عدم ارائه مستندات برای مشروع بودن مال توسط مالک، نیازی به اثبات جرم منشأ نیست، بلکه فارغ از شناسایی جرم منشأ، مال مورد نظر، پول شویی و حاصل جرم تلقی می‌گردد.

گذر از اصل برائت نیز مقتضیاتی را می‌طلبد که نه در نظام حقوقی، بلکه در نظام اقتصادی کشورها باید آن را جستجو کرد (نقی پور نصرآبادی و عالی پور، ۱۴۰۱: ۲۷۸). دولت در کشورهای پیشرفته نهادی است که مالیات می‌گیرد و خدماتی را ارائه می‌دهد و پرداخت مالیات توسط مردم در قبال ارائه خدمات توسط دولت می‌باشد، لذا پرداخت مالیات به مثابه قیمت در معامله‌ای است که خدمات آن فروش رفته و ارائه شده است. در این سیستم با جرم فرار مالیاتی، به شدت برخورد می‌شود، زیرا مجرم روی مال عموم دست گذاشته است. لذا برای جلوگیری از فرار مالیاتی، اموال و وجوه شناسنامه‌دار می‌شوند، که باعث می‌شود دولت بتواند مالیات متناسب با پایه یا منشأ آن، مثل ارث و درآمد را از مالک دریافت کند. لذا همه اموال در این کشورها همچون اشخاص شناسنامه‌دار هستند و در صورت نامشخص بودن منشأ آنها، قاچاق تلقی می‌گردند و اماره‌ای بر مجرمیت است و در تعارض بین اصل برائت و اماره، تقدم اماره سبب محکومیت وی به پول شویی می‌گردد، حال جرم ثابت شود یا خیر. این برخورد و وصف جرم پول شویی باعث جلوگیری از جرایم منشأ می‌شود و از کارایی لازم در جلوگیری از جرم اولیه برخوردار است. لذا قوانین کشورها و کنوانسیون‌های بین‌المللی مجوز تقدم این اماره بر اصل برائت را مورد تأیید قرار داده‌اند (زر نشان و شجاعی، ۱۳۹۶: ۱۸۴-۱۹۲). در نظام حقوقی ایران، براساس آخرین اصلاحات ق.م.پ در سال ۱۳۹۷، محتوای ماده ۱ از «اصل بر صحت و اصل معاملات موضوع ماده ۲ قانون تجارت» تغییر کرده است، اما اصل صحت، قاعده ید، و اصل برائت، را به طور ضمنی قبول کرده است، و عدم تصریح به اماره مجرمیت در آن، دلالت بر آن دارد که قانون‌گذار همچنان بر اصل برائت و لزوم رعایت آن استوار است.

۲.۳. کشف جرم پول شویی

تدابیر پیشگیرانه، ارتباط بسیار نزدیکی به نحوه و میزان کشف جرم دارد و در کاهش جرایم اقتصادی نیز تأثیر خواهد داشت. گسترش این جرایم نشانه عدم موفقیت در پیشگیری و حتی مبارزه با آنها است (حطمی و دیگران، ۱۳۹۷). یکی از راه‌های کشف جرم، کیفیت ق.م.پ. و اجرای آن است. درآمد فعالیت‌های مجرمانه وارد سیستم اقتصادی شده و سازمان‌های مرتبط لازم است که از این فرایند ممانعت به عمل آورند. در این میان قوه قضاییه، سیستم بانکی و سازمان مالیاتی نقش اصلی را بازی می‌کنند. جرم پول شویی در سه مرحله انجام می‌گیرد، مرحله اول آن جایگذاری، به معنی اینکه عواید حاصل از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه با تقسیم وجوه کلان به مبالغ کوچک و سپرده‌گذاری آن بنام بستگان نزدیک، و روش‌های دیگر، تبدیل و تغییر مالکیت می‌یابد. دوم، لایه‌گذاری به معنی جداسازی عواید حاصل از جرم، از منشأ غیر قانونی از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده‌ی ناشی از معاملات چندگانه با هدف عدم امکان ردیابی منشأ مال که در این مرحله سه تکنیک مورد استفاده قرار می‌گیرند: اختلاط پول کثیف با پول تمیز، انتقال پول از طریق واسطه، و پنهان نمودن ماهیت واقعی مالک می‌باشد. در نهایت، سومین مرحله یکپارچه سازی یا فراهم نمودن پوششی مشروع برای توجیه قانونی برای آن است (انصاری پیرایی و دیگران، ۱۳۹۳: ص ۱۸۲). اگر چنانچه قرار باشد که سیستم حکومتی، با پول شویی مبارزه کند، لازم است در یکی یا همه این مراحل، جرم را شناسایی کند.

۳.۳. ارگان‌ها و سازمان‌های درگیر در کشف جرایم اقتصادی و پول شویی

هرچند به طور غیر مستقیم، سیاست‌ها و سازمان‌های حکومتی مختلفی برای ممانعت از جرایم اقتصادی به‌ویژه فساد، نقش دارند، برای مثال عدالت سازمانی (میرخلیلی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۷۶)، اما در بین اجزای سیستم حکومتی یک کشور، سه ارگان سیستم بانکی، سازمان امور مالیاتی و سیستم قضایی بیشترین تعامل را با موضوع پول شویی دارند، که در ادامه به آنها اشاره می‌گردد.

سیستم بانکی: بیشتر مجرمان اقتصادی، عواید ناشی از جرم را به سیستم بانکی تزریق می‌کنند (همان: ۱۸۴). سیستم بانکی، با عملیات بانکی مشکوک، بصورت سرانگشتی، متوجه برخی از موارد پول شویی می‌شود، اما در عمل تأثیر آنچنانی ندارد. درک اینکه پول شویی در سیستم سنتی و الکترونیکی بانکداری به چه شکلی می‌باشد، بسیار مهم است، اما خود این روشها و پذیرش اصول اولیه براءت و غیره در کشور، باعث شده که جلوگیری از پول شویی در حد عدم وجود باشد. امروزه در سیستم بانکی ایران، نه تنها انگیزه و راهکاری برای جلوگیری از پول شویی وجود ندارد، بلکه جلوگیری از ورد غیرقانونی پول بر سیستم بانکی، خود در تناقض با منافع بانک‌های کشور می‌باشد.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک ملی روش‌های را درخصوص مبارزه با پول شویی اعمال کرده اند و حتی ادارات مستقلی همچون اداره کل مبارزه با پول شویی در بانک ملی ایجاد شده است، اما درکل، سیستم بانکی خنثی عمل می‌کند و در راستای شناسایی جرم پول شویی موفق نبوده است و شاید خود این سیستم همچون پرونده خاوری در بانک ملی، یکی از قربانیان جرایم اقتصادی و پول شویی است. درواقع، رمز موفقیت در مبارزه با پول شویی، بانکها هستند و مسئولیت انحصاری در پیشگیری از جرم پول شویی برعهده سیستم بانکی است (خلیلی پاچی و نیاز پور، ۱۴۰۰: ص ۱۹۴)، اما از توانمندی‌های خود در این خصوص بهره نمی‌برد (حسینی و آذری‌متین، ۱۳۹۴: ص ۱۵۲).

در آخرین اصلاحات ق.م.پ.، هرچند همچون قانون قبلی باصراحت به اصل براءت و صحت اشاره نشده است، اما بطور ضمنی، همان مفهوم پدیدار است، و با درنظر نگرفتن سؤال «از کجا آورده‌ای؟»، مبنای اصلی مبارزه با پول شویی، مشکل پیدا می‌کند. در ماده ۴، برای مبارزه با پول شویی، تعامل و همکاری بین سازمانی را درنظر گرفته است، که با توجه به آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ آن، هرچند بطور مبسوط وظایف سازمانها و ایجاد بستر اطلاعاتی برخط، طرح شده است، اما این تعامل مشاهده نمی‌گردد. ماده ۷ نیز مهمترین ماده این قانون، در مبارزه با پول شویی است که در آن تکیه کردن بر ظن قوی در پول شویی، مشکل عملیاتی شدن را برای اجرای آن فراهم می‌نماید. مهمتر از همه، ارسال گزارش به قوه قضاییه درصورت وجود احتمال قوی مبنی بر پول شویی (تبصره بند "ب" ماده ۷ مکرر)، بستر مناسبی برای شناسایی جرم منشأ است، اما با وجود تقدم اصل براءت بر اماره مجرمیت، این مهم نیز قابل عملیاتی شدن نیست.

سازمان امور مالیاتی: می‌تواند با سیاست‌های مناسب جلو فرار مالیاتی را گرفته و مانع ایجاد پول کثیف شود. در کشورهای پیشرفته بخش اعظم اقدامات مبارزه با پول شویی به سازمان وصول مالیات محول شده است. راهکارهای اداره مالیات برای دریافت حق دولت از فعالیتهای اقتصادی مردم و جلوگیری از فرار مالیاتی و به تبع آن ممانعت از پول شویی، مکانیزه کردن سیستم مالیاتی (مالیات الکترونیکی)؛ ایجاد سیستم مالیات برارزش افزوده؛ طرح جامع مالیاتی، الزام به صدور صورتحساب و فاکتور در معاملات و به‌تازگی مالیات بر جمع درآمد می‌باشد. علاوه بر این، سازمان امور مالیاتی اطلاعات بانکی افراد را دریافت و با بررسی منشأ درآمدهای بیش از سقف تعیین شده، با دارندگان این‌گونه درآمدها برخورد می‌کند (شفیعی و صبوری، ۱۳۸۸). علاوه بر موارد بالا، حساب‌رسان مالیاتی به‌صورت جدی اقدامات ذیل را انجام می‌دهند:

الف) دنبال کردن حرکات نقدی مانند جابجایی پول، مبادله، سپرده‌گذاری یا خرج کردن پول درخصوص اینکه منشأ وجوه و هویت طرفین مشخص باشد، معامله با سابقه یا درآمد قانونی شخص مطابقت داشته باشد و توضیح اقتصادی یا منطقی برای معامله وجود داشته باشد؛ ب) شناسایی روش‌های استفاده شده برای پول شویی؛ ج) بررسی دلایل افزایش درآمد یا سود سرمایه اشخاص؛ و د) دارایی‌های منقول مانند آثار هنری، وسایل نقلیه گران قیمت و غیره، دلایل اخذ وام غیرمعمول و همچنین افزایش رفاه خانوار که متناسب با درآمد مشروع نیست (OECD, 2009).

در ایران (عبداللهی، ۱۳۹۹: ۶۴) بررسی اظهارنامه‌های مودیان مالیاتی اولین منبع تشخیص مالیات است و از این طریق سازمان از صلاحیت قانونی کافی برای تشخیص هرگونه درآمد مؤدی برخوردار است تا با مراجعه به کلیه دفاتر، اسناد و مدارک درآمد و

مالیات مؤدی را شناسایی کند (ماده ۲۲۹ قانون مالیاتهای مستقیم). البته در مالیات الکترونیکی کنونی، براساس ماده ۱۲۸۴ قانون مدنی و مستند به مواد ۶ تا ۱۲ قانون تجارت الکترونیکی و همچنین ارزش اثباتی ادله الکترونیک در قالب داده پیام یا داده طبق ماده ۲ همان قانون و طبق ماده ۶ که هرگاه یک نوشته از نظر قانون لازم باشد، این اسناد می‌توانند در راستای شناسایی درآمد مؤدی مورد استفاده قرار گیرند و بر همین اساس تراکنش‌های بانکی می‌توانند به‌عنوان سند مورد استناد قرار گیرند. در ضمن قوانین کشور از جمله قوانین بانکی، اجازه دسترسی به تراکنش‌های بانکی مؤدیان را به سازمان امور مالیاتی نداده و تنها به‌شکل موردی و با درخواست وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌توان برخی تراکنش‌ها را بررسی کرد و حتی اطلاعات درآمدی مؤدیان در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار نمی‌گیرد (مستفاد از بند ۱۰ ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور، ماده ۱۵۳ قانون آئین دادرسی کیفری، ماده ۶۴۸ ق.م.ا.، بخشنامه شماره ۷۰۷۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۲۷ بلنک مرکزی و ماده ۳۰ مالیات بر ارزش افزوده). از مواد قوانین مختلف استنباط می‌شود که سازمان مالیاتی صرفاً به دنبال شناسایی درآمد بعنوان پایه مالیات می‌باشد.

قوه قضاییه: مبانی قانونی جرم‌انگاری پول‌شویی از قانون اساسی شروع و این قانون در اصل ۴۹ بیان می‌دارد که «دولت موظف است ثروت‌های ناشی از موارد و منابع غیر مشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت نبودن او، به بیت‌المال بدهد». در قانون مدنی نیز طبق بند ۴ ماده ۱۹۰، یکی از شرایط اصلی و اساسی درست بودن معاملات را «مشروعیت جهت معامله» ذکر کرده است. همچنین در ماده ۲۱۸ قانون مدنی آمده است «هرگاه معلوم شود که معامله با قصد فرار از دین بطور صوری انجام شده باشد، آن معامله باطل است». در ماده ۶۵۴ همان قانون «قمار و گرویندی باطل و دعاوی راجع به آنها مسموع نخواهد بود. همین حکم درباره کلیه تعهداتی که از معاملات نامشروع تولید شده باشد، جاری است». این هرسه قانون بصورت کلی از شرایطی بحث می‌کنند که قابل تعمیم و تسری به پول‌شویی نیز می‌باشد. اما در ق.م.ا. ماده ۶۶۲، بخش تعزیرات، تعیین می‌کند که «هرکس با علم و اطلاع یا وجود قرائن اطمینان‌آور به اینکه مال در نتیجه ارتکاب سرقت به دست آمده است، آن را به نحوی از انحاء تحصیل، مخفی، قبول یا معامله کند، به حبس و شلاق محکوم خواهد شد» که براساس نظر ذبیح‌اله نژاد و غلام‌نیا روشن (۱۳۹۹: ۷۲-۷۳) به نوعی به پول‌شویی اشاره دارد. همچنین، قانون تشدید مجازات مرتکبان ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام؛ قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹؛ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶، ماده ۲۸ آن؛ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، مصوب ۱۳۹۲؛ و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، مصوب ۱۳۹۴؛ از جمله قوانینی هستند که می‌توان بشکل مستقیم یا غیرمستقیم، جرم بودن عمل پول‌شویی را از آنها استنباط کرد. علاوه بر قوانین ذکر شده، آیین‌نامه‌های اجرایی و تمهیدات مالی وضع شده در خصوص مبارزه با پول‌شویی که اصلی‌ترین آنها، آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی ق.م.پ. مصوب ۱۳۹۸ می‌باشد، جرم پول‌شویی را به روشنی توضیح داده‌اند.

۴.۳. ارتباطات و تأثیرات پسین پول‌شویی (تشویق جرم)

پول‌شویی، دارای پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ... می‌باشد (محبوبی و دیگران، ۱۳۸۹: صص ۴۱-۴۷) و علاوه بر آن، باعث جرایم سریالی، تکراری و گسترش دامنه جرایم از جمله قاچاق، فرار مالیاتی، فساد اداری و مالی، رخنه در دولت و ... می‌شود. پول‌شویی، هزینه‌های دولت را برای مبارزه با پیامدهای آن، تدوین و اجرای قانون، و مراقبت‌های بهداشتی مانند درمان معتادان مواد مخدر، افزایش می‌دهد. قدرت اقتصادی بازار، دولت و شهروندان را به مجرمان و سازمانهای تبهکار انتقال می‌دهد و در صورت عدم مبارزه جدی با آن، جرایم گسترش پیدا کرده و حتی دولت تحت کنترل مجرمان پول‌شویی قرار می‌گیرد (رهبر، ۱۳۸۲: صص ۵۱-۵۲).

اگر چنانچه با جرم پول‌شویی مبارزه نشود و حتمیت اجرای مجازات تأیید نگردد، همچنین مردم به آن ایمان پیدا نکنند، وجود آن شعاری خواهد بود و مجرمان برای ادامه جرمهای منشأ، انگیزه پیدا کرده و از پیگیری پول‌شویی و جرایم منشأ نگران نخواهند بود. در این راستا بحثهای از جمله شدت و حتمیت مجازات مطرح است که هرکدام چه وزنی در پیشگیری از جرایم دارند. منتسکیو معتقد است که نظام مجازاتهای وحشت‌انگیز و متداول از جمله اعدام و اشکال مختلف اجرای آن، لازم است برچیده شوند و قضات

باید در کشف جرم و قضاوت بیشتر دقت نموده و سعی کنند با قطعیت بخشیدن به مجازات‌ها، حذف مجازات‌های خشن و استفاده از مجازات‌های ملایم، از ارتکاب جرایم توسط مجرمان بالقوه جلوگیری کنند. بکار یا در رساله جرایم و مجازات‌ها، اندیشه حتمیت مجازات‌ها را با شرح و تأکید بیشتری مطرح کرد و به نظر ایشان، یکی از موانع ارتکاب جرایم، خطاناپذیری مجازات‌ها است، نه بی‌رحمانه بودن آنها (فهرمانی و سایبانی، ۱۳۹۸: ص ۱۹۳). همچنین اشاره می‌کند که قوانین و مجریان آنها در پرونده‌های معینی سنگدل باشند؛ ولی اجازه دهید که قانون‌گذار رئوف، مهربان و انسان دوست باشد (Beccaria, 2021: 98). منظور از حتمیت، احتمالی است که طبق آن، مجازات به دنبال ارتکاب جرم بر مجرم اعمال خواهد شد. همانطور که در این تعریف مشخص است، عنصر اصلی و عمده در توضیح حتمیت اعمال مجازات است.

۳. روش تحقیق

روش تحقیق حاضر توصیفی، کیفی، پیمایشی، همبستگی، و کاربردی است و از نظرات کارشناسان خبره قضایی شامل قضات شعبات کیفری و وکلا، کارشناسان بانکی و مالیاتی به‌عنوان جامعه آماری، استفاده می‌شود. به لحاظ اینکه، در روش‌های کیفی، هدف پژوهش درک پدیده است، لذا در این تحقیق، سوژه‌ها یا نمونه به‌صورت هدفمند انتخاب و غیر تصادفی است، به این صورت که ابتدا به شکل حضوری به متخصصان اولیه مراجعه و سپس به شکل گلوله برفی متخصصان بعدی شناسایی و تا تکمیل نمونه‌ای با حداکثر افراد ممکن، یعنی ۵۴ متخصص، ادامه پیدا کرد. گردآوری اطلاعات از جامعه آماری در خرداد ماه ۱۴۰۱ بوده است. متغیرهای تحقیق شامل مبارزه با پول‌شویی به‌عنوان متغیر مستقل، کشف جرم منشأ، میانجی و پیشگیری از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه، وابسته می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات، استفاده از پرسشنامه محقق ساخته بوده که سؤالات هر سه متغیر از نص ق.م.پ.، تئوری‌های موجود و مطالعات پیشین استخراج شده و براساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت تنظیم و مرتب شده‌اند. ابعاد پرسشنامه شامل مبارزه با پول‌شویی در دو بعد سازمان امور مالیاتی و کارشناسان بانکی، و همچنین دو بعد کشف جرم منشأ، و پیشگیری از جرایم اقتصادی مجرمانه می‌باشد. روش تجزیه و تحلیل آماری در این تحقیق، مدل معادلات ساختاری و استفاده از نرم افزار PLS می‌باشد.

۴. نتایج تحقیق

ویژگی‌های توصیفی نمونه آماری شامل سن، تحصیلات، رشته تحصیلی، تجربه کاری و شغل افراد نمونه آماری در جدول زیر ارائه می‌شود.

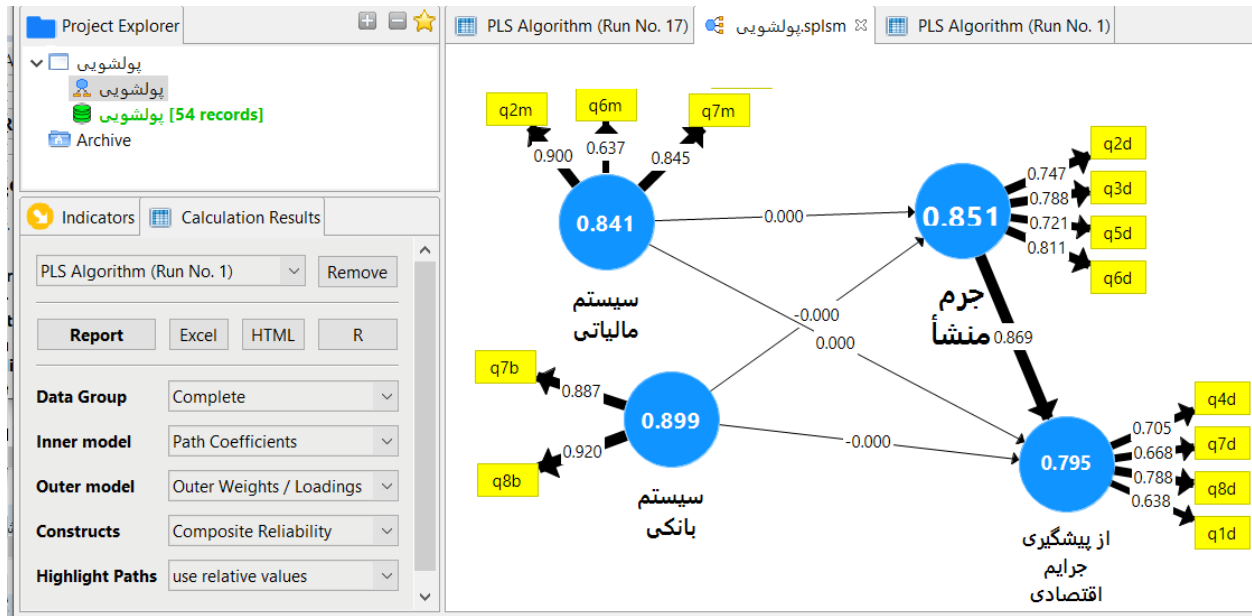
جدول (۱): ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری

گروه سنی	فراوانی	تحصیلات	فراوانی	رشته تحصیلی	فراوانی	سابقه کار	شغل	فراوانی
۲۰ - ۳۰	۴	کارشناسی	۱۴	حقوق	۱۶	۵ و کمتر	قاضی	۱۳
۳۱ - ۳۵	۱۴	کارشناسی	۳۷	مدیریت دولتی	۱۳	۶-۱۰	وکیل	۱۵
۳۶ - ۴۰	۲۰	ارشد	۳	حسابداری	۲۳	۱۱-۱۵	کارشناس	۳۷
۴۱ - ۴۵	۹	دکتری		اقتصاد	۲	۱۶-۲۰	مالیاتی	۳۵
۴۶ - بالاتر	۹					بیش از ۲۰	کارشناس بانکی	
کل	۵۴	-	۵۴	-	۵۴	-	-	۵۴

منبع: یافته‌های تحقیق

برای ارزیابی مدل ارائه شده، در مدل اندازه‌گیری تنها روایی درونی و برونی و پایایی ابزار گردآوری اطلاعات با استفاده از بارهای عاملی، آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و مقادیر اشتراکی سنجدیده می‌شود. بعد از اجرای اولیه مدل، تعدادی از سؤالات که بارعاملی

آنها از مقدار ۰/۴ کمتر بود، از مدل حذف و با اجرای مجدد مدل، پیلایی شاخص‌های تأیید گردید. با ارزیابی مجدد مدل، و انجام آزمون Z، مشخص شد که در سطح اعتماد ۹۵٪ تعداد دیگری از سؤالات از پایایی کافی برخوردار نبوده و لذا با حذف آنها، مدل نهایی به صورت شکل (۱)، تأیید نهایی شد:

شکل (۱): پایایی شاخص‌های (سؤالات پرسشنامه) مدل با استفاده از بارهای عاملی. منبع محقق

همچنین معیارهای دیگر ارزیابی پایایی مدل در جدول (۲) آورده شده‌اند که مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی تقریباً با مقادیر معیار مساوی یا بزرگتر از آن هستند و بعد از حذف سؤالاتی از متغیرهای مکنون، مقادیر به حد کافی (بیش از ۰/۷) برای تأیید پایایی مدل رسیدند:

جدول (۲): پایایی شاخص‌های مدل

متغیر مکنون	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی
سیستم بانکی	۰/۷۷	۰/۸۹۹
سیستم مالیاتی	۰/۷۴	۰/۸۴
کشف جرم منشأ	۰/۷۷	۰/۸۵
پیشگیری از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه	۰/۶۶	۰/۷۹۵

منبع: محقق

در خصوص روایی و اگر نیز مقدار شاخص AVE متغیرهای مکنون مدل، در جدول (۳) ارائه می‌گردد که لازم است بیش از ۰/۵ باشد و مقادیر به دست آمده از اجرای مدل را نشان می‌دهد:

جدول (۳): روایی و اگرایی مدل اندازه‌گیری و شاخص‌های متغیرهای مکنون

متغیر مکنون	AVE
سیستم بانکی	۰/۶۴
سیستم مالیاتی	۰/۶۲
کشف جرم	۰/۶۲

پیشگیری از فعالیتهای اقتصادی مجرمانه	۰/۷۳
--------------------------------------	------

منبع: محقق

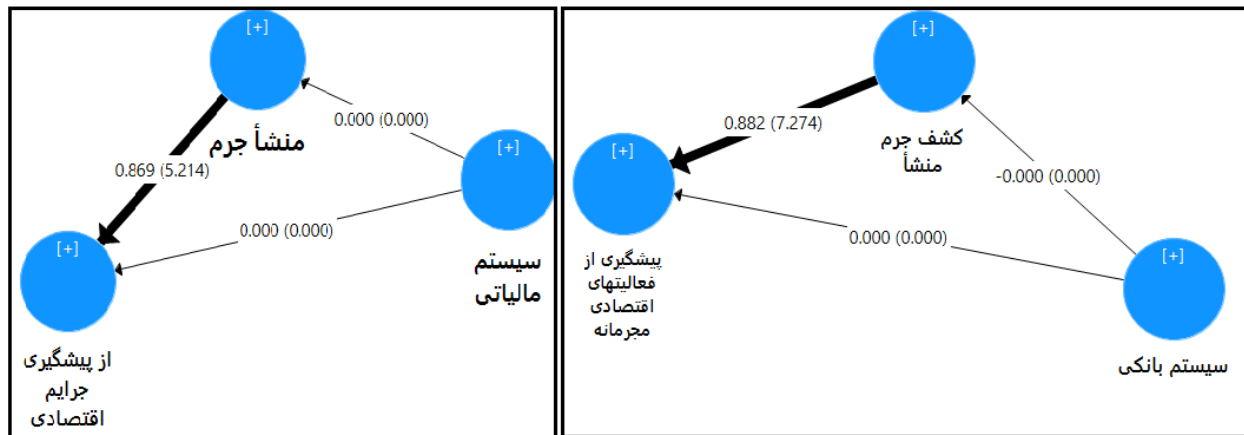
بحث بعدی در مدل اندازه گیری، روایی همگرا است که با استفاده از ماتریس فورنل لارکر به دست می آید و اعداد داخل ماتریس نشان می دهد که مقادیر زیر قطر اصلی کمتر از مقادیر متناظر قطر اصلی هستند.

جدول (۴): روایی واگرایی شاخص های مدل

کشف جرم	پیشگیری از فعالیتهای اقتصادی مجرمانه	سیستم مالیاتی	سیستم بانکی	سازه
				سیستم بانکی
		۰/۷۹		سیستم مالیاتی
	۰/۸۶	-۰/۳۸		پیشگیری از فعالیتهای اقتصادی مجرمانه
۰/۷۹	۰/۷۳	-۰/۳۰۲	-۰/۵۵	کشف جرم

منبع: محقق

بعد از تأیید مدل اندازه گیری، در خصوص مدل ساختاری و فرضیه ها، معیارهای مربوطه ارزیابی می گردد:

شکل (۲): مدل ساختاری

اعداد روی مسیرهای بین متغیرهای مستقل، وابسته و میانجی، ضرایب مسیر و اعداد داخل پرانتز مقدار t می باشد، که همچنانکه بر روی مسیرها مشاهده می گردد، بیشتر این اعداد کوچکتر از مقدار بحرانی بوده و فرضیه های تحقیق رد شده اند و فرضیه صفر پذیرفته می شود. بر اساس تحلیل مسیرهای مربوطه، نتایج آزمون فرضیه ها به شکل جدول (۵) خلاصه می شود:

جدول (۵): نتایج آزمون فرضیه های تحقیق

نتیجه تأثیر	فرضیه / متغیر		
	مستقل	میانجی (مقدار t)	وابسته (مقدار t)
ندارد	سیستم بانکی	-	پیشگیری از جرایم اقتصادی (۰/۰۰)
ندارد	سیستم بانکی	کشف جرم منشأ (۰/۰۰)	پیشگیری از جرایم اقتصادی (۷/۲۷)
ندارد	سیستم بانکی	کشف جرم منشأ (۰/۰۰)	-
ندارد	سیستم مالیاتی	-	پیشگیری از جرایم اقتصادی (۰/۰۰)
ندارد	سیستم مالیاتی	کشف جرم منشأ (۰/۰۰)	پیشگیری از جرایم اقتصادی (۵/۲۱)
ندارد	سیستم مالیاتی	کشف جرم منشأ (۰/۰۰)	-

منبع: محقق

اجرای ق.م.پ. از طریق سیستم مالیاتی و بانکی هیچ تأثیری بشکل مستقیم یا از طریق کشف جرم منشأ (میانجی) بر پیشگیری از جرایم اقتصادی نداشته است. اعداد داخل دو متغیر کشف جرم منشأ و پیشگیری از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه، مقادیر ضریب تعیین تأثیر جرم منشأ بر پیشگیری از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه ۰/۸۸ می‌باشد که در صورت کشف جرم منشأ، تأثیر آن روی پیشگیری بسیار بالا می‌باشد. همچنین ضریب تأثیر (f^2) نشان می‌دهد که به صورت مستقیم نیز متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تأثیر ندارند. ضریب سو بل نیز نشان می‌دهد که تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته از طریق متغیر میانجی نیز معنی دار نیست. اندازه آماره استون - جیسر (Q^2) در هر دو مدل نشان می‌دهد که، با توجه به اینکه، اجرای ق.م.پ. از طریق سیستم بانکی و مالیاتی، تأثیری بر کشف جرم منشأ و پیشگیری از جرایم اقتصادی ندارد، از قدرت پیش بینی برخوردار نمی‌باشد. البته پیشگیری از طریق کشف جرم منشأ به طور متوسط قابل پیش بینی است. برای ارزیابی خوبی برازش مدل فوق الذکر، مقدار شاخص SRMR (کمتر از ۰/۰۵) و شاخص NFI (بیش از ۰/۹)، بترتیب مساوی ۰/۱۴ و ۰/۳۹ می‌باشند، که اولی مدل را فاقد و دومی دارای معیار خوبی برازش و توانایی پیش بینی می‌داند.

نتیجه گیری

براساس آنچه در بخش تئوری، مبانی نظری و مطالعات قبلی، اشاره شد، پیش بینی می‌شد که اجرای ق.م.پ. توسط دو ارگان سیستم مالیاتی و بانکی، باعث کشف جرم منشأ توسط سیستم قضایی شده و لذا از ارتکاب و گسترش جرایم اقتصادی مانعت به عمل آید. آنچه که در جامعه و واقعیت امر وجود دارد، نه تنها این جرایم کاهش نداشته‌اند، بلکه هر روز بر تعداد آنها و حتی سنگینی آنها افزوده می‌شود. نتایج تحقیق نشان داد که اجرای ق.م.پ. توسط سیستم بانکی و مالیاتی و همکاری با دستگاه قضایی برای کشف جرم منشأ، بر پیشگیری از فعالیت‌های اقتصادی مجرمانه تأثیر معنی داری نداشته است. برخی مطالعات تجربی که به نتیجه مشابه رسیده‌اند، این موضوع را به تناقض بین شرع و قانون در این موضوع ارجاع داده‌اند، به این معنی که بانک و اداره مالیات براساس اصل براءت، حق دخالت در امور مالی مردم را ندارند و سوال «از کجا آورده‌ای؟» از مشتری و مؤدی پرسیده نمی‌شود و مشتریان بانکی بدون محدودیت می‌توانند حساب بانکی باز کرده و پس‌انداز و برداشت انجام دهند. زرنشان و شجاعی نصرآبادی (۱۳۹۶: ۱۹۷) معتقدند که اگر سیستم بانکی، رویکرد استقلال مطلق جرم منشأ از جرم پول شویی را در پیش گیرد و هنگام مراجعه مشتری بدون لحاظ اصل براءت، حق سؤال «از کجا آورده‌ای؟» از مشتری را داشته باشد، پول شویی قابل شناسایی خواهد بود. به نظر می‌رسد، منوط کردن پول شویی به جرم منشأ و در نظر گرفتن آن بعنوان جرم ثانویه، این عدم موفقیت در اجرا را سبب شده است. به عبارت دیگر تا جرم منشأ ثابت نشود، پول شویی قابل اثبات نیست، لذا برخلاف پیش بینی محقق و تئوری ذکر شده، با شناسایی جرم منشأ، جرم پول شویی شناسایی می‌گردد، که همچنانکه نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان داد، اجرای قانون به این شکل، موفق نبوده است. همچنین هندیانی و دیگران (۱۳۹۹: ۱۷۹) رمز موفقیت را رویکرد چند نهادی مبارزه با آن ذکر کرده‌اند.

بررسی جواب به سؤالات پرسشنامه نشان می‌دهد که سیستم بانکی و مالیاتی باهم همکاری نداشته‌اند تا بتوانند به کشف جرم منشأ یا پیشگیری از جرایم اقتصادی کمک کرده و با موانع حقوقی مواجه هستند (عبداللهی، ۱۳۹۹: ۶۱) و برخی اوقات مجرمان اقتصادی از طریق پرداخت مالیات خود، زمینه تطهیر پول کثیف را فراهم می‌کنند (شفیعی و صبوری، ۱۳۸۸: ۱۶۱). به نظر می‌رسد یکی دیگر از دلایل عدم موفقیت ق.م.پ.، وجود مجازات‌های سنگین با عدم قطعیت و حتمیت اجرا می‌باشد که توسط قهرمانی و سایبانی (۱۳۹۸: ۲۱۵) بشکل مؤکد به آن اشاره شده است.

منابع

- ابراهیمی، شهرام، و مجید صادق نژاد نایینی. «تحلیل جرم شناختی جرایم اقتصادی». **فصلنامه پژوهش حقوق کیفری**، شماره ۵. ۱۳۹۳. صص ۱۴۷-۱۷۴.
- انصاری پیرسرای، زریخش، و اسداله شاه بهرامی. «ضرورت استفاده از سیستمهای تشخیص پول شویی در بانکداری الکترونیکی». **فصلنامه روند** سال بیست و یکم، شماره ۶۸. ۱۳۹۳. صص ۱۷۹-۲۱۲.
- باوی، علیرضا، رجب گلدوست جویباری، و حسین غلامی. «آسیب شناسی سیاست کیفری ایران در حوزه جرایم اقتصادی». **فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری** ۱۶، شماره ۱ (پیاپی ۴۳). ۱۳۹۹. صص ۱۱-۳۲.
- بکاریا، سزار. رساله جرایم و مجازاتها. چاپ دهم. تهران: نشر میزان، ۱۴۰۰.
- مرکز اطلاعات مالی و مبارزه با پول شویی گروه آموزش و اطلاع رسانی. جزوه عمومی سطح ۱، شورای عالی مبارزه با پول شویی. تهران، ۱۳۹۸.
- حسینی، جعفر، و نسرین مهرآرا. «نقدی بر مفهوم جرم اقتصادی در قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲)». **مطالعات حقوق کیفری و جرم شناسی** دوره ۲، شماره ۲ و ۳، بهار و تابستان صص ۴۵-۶۹. ۱۳۹۴. doi: JQCLCS-201506-1031
- حطمی، ایمان، بتول پاکزاد، مجتبی فرحبخش، و حسن خسروی. «تحلیل علل جرایم اقتصادی ایران در پرتو نظریه‌های جرم‌شناسی اقتصادی». **نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا**، شماره ۱۱. ۱۳۹۸. صص ۹۱-۱۱۴.
- خلیلی پاجی، عارف، و امیرحسن نیازپور. «بایسته‌های شمول قانون مبارزه با پول شویی بر دارایی‌های مجازی؛ در پرتو توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی FATF». **دانشنامه حقوق اقتصادی** سال ۲۸، شماره ۲۰، ۱۴۰۰. صص ۱۷۵-۱۹۵. doi: 10.22067/economlaw.2022.41907
- دعاگویان، داوود. «مطالعه تطبیقی پلیس اقتصادی کشورهای مدل؛ تدوین الگویی برای پلیس اقتصادی ایران». **پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی** دوره ۸، شماره ۴، ۱۳۹۲. صص ۵۷-۸۲.
- ذبیح‌الله نژاد، وحید. «بررسی راهکارهای پیش‌گیری از جرم پول شویی و اقدامات ملی و بین‌المللی مبارزه با این جرم». **نشریه دانش انتظامی مازندران**، شماره ۹، ۱۳۹۷. صص ۴۹-۸۷.
- ذبیح‌الله نژاد، وحید، و حمیدرضا غلام‌نیاروشن. «مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری پول شویی و رویکردهای پیشگیرانه در قوانین ملی و اسناد بین‌المللی». **فصلنامه علمی رهیافت پیشگیری از جرم** ۳، شماره ۱، ۱۳۹۹. صص ۶۳-۹۰.
- رهر، فرهاد. «پول شویی و آثار و پیامدهای آن». **مجله تحقیقات اقتصادی**، شماره ۳، ۱۳۸۲. صص ۳۳-۵۵.
- زر نشان، شهرام، و محمد شجاعی نصرآبادی. «ضرورت جرم‌انگاری پول شویی مستقل از جرم منشأ». **آموزه‌های حقوق کیفری**، شماره پیاپی ۱۴، ۱۳۹۶. صص ۱۷۳-۲۰۰.
- شفیعی، حنا. «نگاهی به پرونده‌های قضایی فساد اقتصادی که در سال ۹۹ باز و بسته شدند». **خبرگزاری جمهوری اسلامی (تهران)**، ۱۵، ۱۴۰۰. ص ۶.
- شفیعی، سعیده، و محمدحسن صبوری دیلمی. «بررسی شیوه‌های مبارزه با پدیده پول شویی با تأکید بر راهکارهای مالیاتی». **پژوهشنامه مالیات**، شماره ۵، (مسلسل ۵۳)، ۱۳۸۸. صص ۱۳۷-۱۶۹.
- شمس ناتری، محمدابراهیم، و توران توسلی زاده. «پیشگیری وضعی از جرایم اقتصادی». **مطالعات حقوق خصوصی**، شماره ۱۴، ۱۳۹۰. صص ۱۹۹-۲۱۷.
- عبداللهی، حسین. «تشخیص مالیات براساس تراکنش‌های بانکی در نظام حقوقی ایران». **پژوهشنامه مالیات** شماره ۴۸، ۱۳۹۹. صص ۶۱-۸۳. <http://dx.doi.org/10.52547/taxjournal.28.48.61>

عزیزی امیری، محمد مهدی، فرامرز خلیقی، مریم السادات عسکری، و محبوبه اعلائی. «تحلیل حساسیت مبارزه با پول شویی در صنعت بیمه (بر اساس پویایی متغیرهای کنترل عمومی)». **فصلنامه اقتصاد مالی**، سال چهاردهم، شماره ۵۱. ۱۳۹۹. صص ۱۱۵-۱۴۶.

فوکو، میشل. مراقبت و تنبیه: تولد زندان، چاپ ۱۹، تهران: نشر نی، ۱۴۰۰.
 قهرمانی، مجتبی، و علیرضا سایبانی. «بررسی تطبیقی دادگاه های ویژه مبارزه با مفاسد اقتصادی ایران با تأکید بر اصل حتمیت اجرای مجازاتها». **فصلنامه پژوهش حقوق کیفری**، شماره ۲۷، ۱۳۹۸. صص ۱۸۷-۲۲۰.
 doi: 10.22054/jclr.2019.39114.1845

محبوبی، قربانعلی، نجفعلی شهبازی، و بهروز صادقی عمر و آبادی. «تحلیل آثار پول شویی بر امنیت اقتصادی». **فصلنامه آفاق امنیت سال سوم**، شماره نهم، ۱۳۸۹. صص ۳۷-۵۹.

مقیم، مهدی. «جرم شناختی جرایم اقتصادی (با تأکید بر راهکارهای پیشگیری ملی و فراملی)». **فصلنامه پژوهشهای دانش انتظامی سال نوزدهم (شماره ۲ (پیاپی ۷۵))**، تابستان ۱۳۹۶. صص ۶۹-۹۴.

میر خلیلی، سید محمود، عسگری مروت، علی، و بهرامی گرو، مجتبی. «نقش عدالت سازمانی در پیشگیری از فساد اداری».

پژوهشنامه حقوق کیفری، (۱)۱۱، ۱۳۹۹. صص ۲۷۵-۲۹۶.

<https://doi.org/10.22124/jol.2020.11974.1614>

نقی پور نصیرآبادی، عباس، و عالی پور، حسن. «ماهیت نظام اقتصادی و نظارت پیشگیرانه: نسبت سنجی در پیشگیری از جرایم

اقتصادی در ایران». **پژوهشنامه حقوق کیفری**، (۲)۱۳، ۱۴۰۱. صص ۲۷۱-۲۹۵.

<https://doi.org/10.22124/jol.2022.18255.2033>

هندیانی، عبدالله، بهمن احسانی، احمد قاسمی، و مرتضی نیازخانی. «تدوین الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پول شویی». **فصلنامه علمی پژوهش های اطلاعاتی و جنایی دوره ۱۵، شماره ۵۸**، ۱۳۹۹. صص ۱۷۹-۲۰۲.

وفادار، حسین، و سهراب بهرامی. «چالش های مبارزه با جرائم اقتصادی و راهکارهای پیشنهادی». **فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی**، شماره اول، ۱۳۹۵. صص ۱۴۱-۱۶۰.

Aluko, Ayodeji, and Mahmood Bagheri. "The Impact of Money Laundering on Economic and Financial Stability and on Political Development in Developing Countries." **Journal of Money Laundering Control** 15, no. 4. 2012. Accessed 2021/12/20. DOI: 10.1108/13685201211266024.

Ferweda, Joras. "The Economics of Crime and Money Laundering: Does Anti-Money Laundering Policy Reduce Crime?" Utrecht school of Economics, Tjalling C. Koopmans Research Institute. November, 2008.

OECD. Money Laundering Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors, 2009.

Tundis, Andrea, Soujanya Nematikanti, and Max Mühlhäuser. "Fighting Organized Crime by Automatically Detecting Money Laundering-Related Financial Transactions." Paper presented at the Proceedings of the **16th International Conference on Availability, Reliability and Security**, Vienna, Austria, 2021. «آمار جرایم اقتصادی، وضعیت مطلوبی ندارد.» ایلنا. تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۱۱/۱.

روش استناد به این مقاله:

محمودی، عبدالله، احمدی، احمد؛ علی پور، آرزو (۱۴۰۲)، «تأثیر قانون مبارزه با پول شویی بر کشف جرم منشأ و پیشگیری از فعالیت های اقتصادی مجرمانه در ایران»، **پژوهشنامه حقوق کیفری**، دوره ۱۴، پیاپی ۲۸، صص ۱۱۹-۱۳۲. DOI: 10.22124/jol.2023.25133.2396

Copyright:

Copyright for this article is transferred by the author(s) to the journal, with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

